

УДК 373.3.016:7:159.954

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ МИСТЕЦТВА

Сергій Чугай

старший викладач кафедри музики і хореографії
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID0000-0003-4294-888X

sergeichugay@gmail.com

Ольга Хващевська

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії і практики початкової освіти
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»

м. Слов'янськ, Україна

ORCID ID 0000-0002-3238-8244

bobr.san83@gmail.com

Анотація. У статті здійснено аналіз проблеми педагогічних умов розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти. На основі вивчення сучасних вітчизняних досліджень розкрито особливості розвитку творчих здібностей учнів на уроках мистецтва. Розкрито сутність понять «розвиток», «творчість», «умови» та «педагогічні умови». Визначено та обґрунтовано п'ять ключових умов розвитку творчих здібностей дітей молодшого шкільного віку на уроках мистецтва: виховання естетичних почуттів, створення емоційно-насиченого освітнього середовища, індивідуальний підхід, педагогічна майстерність вчителя та використання сучасних технологій навчання. Наголошено на важливості мистецької освіти для формування цілісної особистості, розвитку емоційної та інтелектуальної сфер дитини. Розглянуто методи стимулювання творчої активності, зокрема інтерактивні технології, проектна діяльність, використання міжпредметних зв'язків. Підкреслено роль уроків мистецтва у розкритті творчого потенціалу учнів та формуванні їхнього світогляду.

Ключові слова: розвиток; творчі здібності; учні; здобувач початкової освіти; мистецтво; всебічний розвиток; творча особистість; педагогічні умови.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасному світі, що стрімко змінюється, зростає потреба у креативних, гнучких та інноваційних особистостях. Розвиток творчих здібностей з раннього віку стає ключовим фактором успіху в майбутньому. Система освіти України зорієнтована на всебічний розвиток людини, як особистості, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей. Оновлення змісту освіти потребує постійного вдосконалення процесу навчання, відповідно до сучасних потреб людини і суспільства. Згідно з Законом України «Про освіту» (2017), Державним стандартом (2019), Концепцією Нової української школи (2016), метою освіти є

формування активної творчої особистості, виховання громадянина як найвищої цінності суспільства, здатного до успішної самореалізації.

Початкова освіта відіграє фундаментальну роль у формуванні творчого потенціалу дитини. Учні цього віку мають високий рівень пластичності психіки, що дозволяє ефективно розвивати їхні творчі здібності через інтеграцію мистецьких практик у навчальний процес. Мистецька освіта виступає посередником між культурними цінностями суспільства та особистісними цінностями, надаючи базові компетентності, формуючи прагнення та здатність до художньо-творчої самореалізації, духовного самовдосконалення протягом усього життя (Катюжинська & Хващевська, 2023). Це вимагає істотних змін у визначенні задач і методів роботи вчителя мистецтва щодо активізації творчого потенціалу учнів, їх самореалізації в процесі навчання. Найбільш ефективні методи і прийоми організації освітнього процесу повинні отримати широке застосування у системі навчальних занять з дисципліни мистецтво. Дослідження педагогічних умов розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти на уроках мистецтва є надзвичайно актуальним і необхідним для підвищення якості сучасної освіти та підготовки дітей до успішного життя в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нині закладено міцний теоретичний фундамент для вивчення проблеми розвитку творчих здібностей особистості, зокрема таких її аспектів, як: висвітлення творчості в дослідженнях іноземних науковців (Дж. Гілфорд, Х. Грубер, Д. Девіс, Н. Джоксон, Б. Лукас, Р. Стернберг, Е. Торренста ін.); розвиток творчих здібностей особистості (О. Демченко, В. Барко, В. Клименко, Л. Рябоконт, С. Сисоєва та ін.); розвиток творчих здібностей учнів початкової школи (І. Барановська, Т. Волобуєва, О. Грушко, О. Пометун та ін.); роль мистецтва як одного з потужних засобів розвитку творчих здібностей, естетичної свідомості, образного мислення особистості (С. Коновець, Л. Масол, Н. Мозгальова, О. Музика, О. Рудницька та ін.).

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є визначення та обґрунтування педагогічних умов, що сприяють ефективному розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти на уроках мистецтва.

Результати дослідження. Сучасна система освіти орієнтується на розвиток кожної дитини, оскільки сам освітній процес створює умови для формування активних та рішучих особистостей. Відповідно до вимог Державного стандарту початкової освіти, розвиток особистісної культури дитини має ґрунтуватися на цілісному і різнобічному сприйнятті навколишньої дійсності. При цьому дитина повинна займати активну, самостійну та творчу життєву позицію (Нова українська школа. Концептуальні засади реформування

Педагогічні умови розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти на уроках мистецтва середньої школи, 2016).

Дослідження питання розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти потребує розгляду таких понять, як «розвиток» та «творчість».

У психолого-педагогічній літературі науковці розглядають дефініцію «розвиток» як кількість якісних змін, які спостерігаються в психічній та фізичній сферах дитини під впливом різноманітних чинників, а ключовими показниками особистісного розвитку є творча активність та здатність до творчості (Катюжинська & Хващевська, 2022).

Учені, такі як І. Бех, Л. Рябокінь та С. Сисоєва розглядають творчість як цінність і визначають її ключове місце серед фундаментальних цінностей виховання особистості; механізм розвитку культури, де основним показником цього процесу є духовність; підґрунтя життя людини та передумову сприйняття навколишнього світу як особистісного (Бех, 2012; Рябоконь, 2009; Сисоєва, 2014). Вони вважають, що творчість проявляється в усіх сферах життєдіяльності та є своєрідним інтелектуально-чуттєвим станом, який характеризує людину як цілісну та духовно розвинену особистість.

С. Архипов трактує творчість як певну людську діяльність, спрямовану на вирішення суперечностей та подолання проблем, що стоять на шляху її розвитку. Для досягнення цієї мети вчений визначає необхідність наявності умов, як об'єктивних (соціальних, матеріальних), так і суб'єктивних особистісних умов (знань, вмінь, творчих здібностей). А також він наголошує, що результат творчої діяльності має містити новаторство, оригінальність, особистісне та соціальне значення та прогресивність (Демченко, Гавриленко, Коваль, & Стахова, 2022).

Н. Яремчук визначає творчість як творчий процес створення об'єктів культури, будь то духовної чи матеріальної, є неформалізованим і ґрунтується на втіленні власної концепції об'єкта та усвідомленому відмовленні від стандартних уявлень, традиційних методів мислення чи виконання дій (Яремчук, 2009).

Отже, «творчість» можна визначити як людську діяльність, що базується на здібностях, мотивах, творчій уяві, інтуїції, мисленні, знаннях та досвіді людини. Ця діяльність спрямована як на створення нових матеріальних і духовних цінностей, так і на власне життєтворення.

Творчий процес важливий для особистості дитини і відіграє значущу роль у суспільстві. Розвиток творчих здібностей є складовою творчих можливостей і потенціалу, відзначаючись унікальною цілісністю емоційного стану, вольових і інтелектуальних сил, характерних рис особистості, і виступає своєрідною енергією, що сприяє творчій діяльності. Творчі здібності здобувачів початкової освіти представляють собою індивідуальні особливості дитини, які визначають

його успішність у виконанні творчих завдань різного характеру. Для розвитку цих здібностей необхідно створити специфічні умови у навчальному середовищі. Структурні компоненти розвитку творчих здібностей включають індивідуальні задатки, якості, мотивації, знання, вміння, навички, цінності та уподобання, які реалізуються у конкретній діяльності (Катюжинська & Хващевська, 2023).

Одним із ключових завдань є визначення та обґрунтування педагогічних умов, які сприяють ефективному розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти на уроках мистецтва

В науковій теорії поняття «умова» розглядається як: необхідна вимога, яка уможлиблює здійснення, створення будь чого або сприяє будь чому; обставини, за яких відбувається або здійснюється будь який намір; правила, вимоги, виконання яких забезпечує досягнення будь якої мети.

У педагогічному процесі для розв'язання зазначеної проблеми мають важливе значення психолого-педагогічні передумови, тобто, сукупність обставин, засобів і заходів, сприятливих ефективній підготовці здобувачів освіти. Тому у сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється теоретичному обґрунтуванню різних груп педагогічних умов. Більшість дослідників виділяє наступні педагогічні умови: методичні, психологічні, комунікативні, дидактичні.

Методичні умови це матеріально-методичне забезпечення навчального процесу в сукупності форм, методів, засобів навчання.

Психологічні умови передбачають створення позитивної атмосфери, мотивації до навчання, спонукання інтересу до навчальної діяльності, підсилення стимулюючого впливу змісту навчання, забезпечення педагогічної підтримки.

Комунікативні умови це організація взаємодії учасників навчального процесу на основі спілкування, створення вербальної і невербальної комунікації, спрямованої на засвоєння теоретичного матеріалу, формування певних умінь і навичок здобувачів початкової освіти під час навчання.

Дидактичні умови передбачають дотримання принципів системності та послідовності, індивідуалізації та диференціації навчання.

Опрацювання наукових джерел з даної тематики дозволяє зрозуміти, що під педагогічними умовами розглядають:

- сукупність обставин процесу навчання та виховання, створених в результаті цілеспрямованого добору та комбінації компонентів освітнього процесу, таких як зміст навчального матеріалу, методики навчання та форм організації занять, із метою ефективного досягнення поставлених дидактичних завдань (Будянська, 2017);

- сукупність взаємопов'язаних внутрішніх показників та зовнішніх ознак функціонування освітньої системи, котрі забезпечують високу ефективність навчального процесу та відповідають психолого-педагогічним критеріям оптимальності (Манько, 2000);

- сукупність зовнішніх чинників, котрі істотно впливають на перебіг педагогічного процесу. Їх визначають як складову педагогічної системи, яка відображає можливості освітнього та матеріально-просторового середовища щодо формування особистісних якостей та організації процесу навчання. (Рудницька, 2005).

Відтак, поняття «педагогічні умови» вчені визначають як сукупність компонентів, що забезпечує успішну реалізацію освітнього процесу. Тобто, досягнення певного якісного результату педагогічної діяльності стає можливим за наявності цілеспрямовано створених необхідних обставин.

Перша педагогічна умова розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти – виховання естетичних почуттів.

Мистецтву притаманна здатність відображати всі обставини навколишнього світу, історичні події, етнічні звичаї, народні традиції, все, що відбувається навкруг. Таким чином, мистецтво стимулює пізнавальні здібності, здатність до творчого самовираження і рефлексії. Мистецтво завжди асоціюється з емоціями і почуттями, що надихає сприйнятливую людину до творчості.

Уроки мистецтва у початковій школі розвивають творчі здібності та креативність дітей, впливають на їхні емоції й почуття, нестандартне мислення та естетичне сприйняття дійсності. Важливим є формування естетичного смаку – вміння оцінювати, розуміти і розрізняти красу, стилі та художні техніки. Крім того, учні вчать співпрацювати та ділитися ідеями. Особливості таких уроків: емоційне забарвлення, мотивація до творчих знахідок у індивідуальній практичній діяльності, поєднання творчості з засвоєнням нового.

Молодший шкільний вік є перспективним фундаментом для створення перших навичок креативного мислення. Даний період життя дитини є найбільш сенситивним для початку систематичного педагогічного впливу на розвиток художнього сприйняття. В цій діяльності дитина засвоює основи створення нових образів, аналізу зв'язків між об'єктами. Для формування основних новоутворень креативної уяви необхідно стимулювання саме мислення у всіх його формах. Основними засобами розвитку креативності школярів є застосування музичних, театральних, образотворчих видів художньої діяльності.

Художня свідомість учнів формується під впливом різних чинників: вивчення мистецьких та гуманітарних дисциплін, природничих наук, під дією ЗМІ, родини, найближчого оточення та інших чинників. Тому зміст підручників

для початкової школи ґрунтується на концепції поліцентричної художньої інтеграції. Навколо провідних тематичних ліній кожного предмету навчання концентрується художній матеріал для сприйняття й інтерпретації, практичні творчі завдання для учнів та інші складові освітнього процесу. Відповідно, програми мають бути спрямовані на створення в учнів цілісної картини культури, розуміння специфіки мови мистецтва, розвиток емоційно-почуттєвої сфери, творчого мислення і потреби у творчій діяльності.

Друга педагогічна умова розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти – створення емоційно-насиченого освітнього середовища.

О. Музика, зауважує, що метою розвитку творчих здібностей особистості є створення сприятливого середовища для дітей, де вони можуть досягти успіху та отримати визнання. Учена зазначає, що здібності до будь-якої діяльності придатні до розвитку; елементи творчості присутні у кожній справі, і їх освоєння є основою для творчості в інших видах діяльності; творчі здібності не є показником високих результатів у виконанні завдань (Музика, 2012). Креативність особистості прогресує за індивідуальних відмінностей, що передбачає її існування в сприятливому середовищі. Створення учителем мистецтва емоційно-насиченого, творчого освітнього середовища позитивно впливає через мистецтво на творчий розвиток та самовираження здобувачів початкової освіти.

Розглянемо особливості створення емоційно-насиченого освітнього середовища для здобувачів початкової освіти на уроках мистецтва: безпека та довіра (забезпечення безпечного та довірливого середовища, де діти можуть відчувати себе комфортно для вираження своїх ідей та емоцій); розвиток самовираження (стимулювання учнів виражати свої почуття через творчі проєкти – це може включати малювання, ліплення, музичні експерименти та інші форми мистецтва); індивідуальний підхід (врахування індивідуальних особливостей та інтересів кожного учня, надання можливості вибору творчих завдань, що відповідають їхнім уподобанням); емоційне зв'язування (використання мистецтва як засобу для спілкування та взаємодії, а також сприяння створенню та обговоренню творчих проєктів, які викликають емоції).

Третя педагогічна умова розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти – індивідуальний підхід.

У підготовці до уроків мистецтва важливо використовувати різноманітні форми діяльності та приділяти особливу увагу індивідуальній роботі з дітьми. Це вимагає врахування їхніх індивідуальних потреб, особливостей інтелекту, а також навичок у ретельній обробці навчального матеріалу та використанні набутих знань і вмінь. Зокрема, важливо стимулювати творчу уяву учнів.

Урахування особистих характеристик учнів, їх пізнавальних інтересів та художньо-естетичних уподобань, індивідуалізація та спрямування на творчість відіграють важливу роль на уроках мистецтва. Зважання на ці аспекти дозволяє створити ефективний індивідуальний підхід до навчання.

Метою індивідуалізації навчального процесу є виявлення особистісного ставлення учнів до мистецтва під час ознайомлення з художніми творами. Серед особливостей творчих обдаровань учнів початкової школи виділяють загальні, зокрема інтелектуальні здібності, та специфічні, тобто, музичні, хореографічні художні задатки, які необхідно враховувати у процесі навчальної діяльності. Це сприяє усвідомленню молодшими школярами ціннісних орієнтацій та естетичних ідеалів у мистецтві.

Будучи за своєю сутністю культурно історичним явищем, творчість визначається як діяльність, результатом якої є створення нових матеріальних і духовних цінностей. Вона передбачає наявність у особистості здібностей, мотивів, знань та умінь, завдяки яким створюється продукт, що вирізняється новизною, оригінальністю, унікальністю (Будянська, 2017). Деякі учні можуть виявляти більший інтерес до музики, тоді як інші можуть віддавати перевагу живопису чи хореографії. Учителю мистецтва доречно адаптувати завдання відповідно рівню навчальних здібностей та інтересам конкретного учня, надавати свободу обирати тему чи матеріали для власних творчих проєктів. Це створює можливість для виявлення і розвинення індивідуальних талантів.

Оцінювання результатів навчальної діяльності за таких вимог базується як на стандартних критеріях, так і на аналізі індивідуальних досягнень кожного учня, що допомагає створенню сприятливого середовища для розвитку та самовираження.

Четверта педагогічна умова розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти – педагогічна майстерність вчителя.

Необхідною педагогічною умовою формування творчого мислення учнів є варіативне поєднання прийомів і методів навчання з аналізом художніх образів засобами, відповідними до адекватного сприйняття їх дитиною. Глибина емоційного переживання, наприклад, при слуханні музики є прямим фактором духовного становлення дитини. Вміння мислити аналітично, створювати художні асоціації, поєднувати образи різних видів мистецтва містить у собі важливі потенційні можливості для формування творчих здібностей. Креативність є важливою умовою розвитку самодостатньої та успішної особистості. Від особистості педагога залежить формування особистості учня. Саме учитель мистецтва налаштовує роботу з підготовки до творчої самореалізації, організовує її у формі евристичної бесіди, особистісно-

орієнтованого діалогу вчителя і учня.

Різноманітність, цікавість та ефективність навчально-виховного процесу гарантують новітні підходи до організації навчання. Застосування новаторських методів та нестандартних завдань, які заохочують дітей думати творчо та виражати себе. Поряд з необхідністю чіткого дотримання принципів науковості, систематичності й послідовності, додавання методів емоційного стимулювання, тобто, залучення яскравих наочних посібників, створення ситуації зацікавлення, новизни у викладанні надаваного матеріалу у вигляді скрайбінгу, ілюстрацій, репродукцій картин видатних художників, аудіо музичних записів класичної та народної музики, відео концертів відомих виконавців світової сцени. Використання творів мистецтва, цікавих та зрозумілих дітям: знайомі мультфільми, пісні, казки та ін. підвищують мотивацію учнів та створюють ефект занурення. Такі матеріали викликають захоплення та емоційний відгук.

Важливою педагогічною умовою розв'язання проблеми удосконалення підготовки учнів в галузі мистецтва є розширення їхнього практичного артистичного досвіду на основі систематичного використання виконавської діяльності в процесі навчання. Залучення учня до будь яких концертних виступів, навіть для невеликої аудиторії (батьків чи товаришів по навчанню), сприяє формуванню його артистичних умінь, які виступають важливим чинником становлення особистості з розвиненими артистичними здібностями та цивілізованою комунікативною культурою.

П'ята педагогічна умова розвитку творчих здібностей здобувачів початкової освіти – використання сучасних технологій навчання.

Викладання мистецьких дисциплін у початковій школі в сучасних умовах заслуговує на особливий інтерес до нетрадиційних методів навчання, зокрема, інтерактивних технологій (Масол, 2020). Особливості застосування інтерактивних технологій навчання мистецьких предметів висвітлила Л. Масол у своїй роботі «Методика навчання мистецтва у початковій школі» (Масол, Гайдамака, Белкіна, Калініченко, & Руденко, 2006).

Інтерактивні мистецько-педагогічні технології включають різноманітні проекти для організації взаємодії учнів під час навчання: роботу в парах, трійках, малих і великих групах. Цікавою та захоплюючою справою є виконання творчих проектів: «Мистецтво за мотивами відомих художників або музикантів», «Мистецька карта рідного краю», «Скульптури з природних матеріалів», «Театралізована презентація казок» тощо.

Для розвитку уяви та асоціативно-образного мислення під час роботи з пейзажними картинами варто використовувати музично-поетичні аналоги, такі як: «Пори року» Антоніо Вівальді; «Море», «Сади під дощем», «Віддзеркалення

у воді», «Сніг танцює» Клода Дебюссі; «Гра води» Моріса Равеля; «Ходить місяць над луками» Сергія Прокоф'єва; поспівка «Ходить місяць», «Морозець» Богдана Фільца; «Пастораль» Віктора Косенка; «Новорічна» Аркадія Філіпенка та інші. Це допоможе у розвитку образного мислення, у формуванні здібностей учнів до художніх асоціацій.

Залучення до інтерактивних методів навчання, таких як групові проекти або спільна творчість (театралізація, інсценування, художня творчість, спів, танці тощо) дозволяє дітям стати безпосередніми творцями мистецтва, а сприймання творів мистецтва буде цілісним та емоційно усвідомленим.

Висновки: Відтак, мистецтво є джерелом цілісного розвитку особистості. Світ мистецтва відзначається величезним розмаїттям і має потужний вплив на емоційну та інтелектуальну сфери людини, на формування її світогляду, на піднесення її творчих здібностей.

Ефективний розвиток творчих здібностей дітей базується на раціональному та осмисленому використанні відповідних умов, які створюються під час уроків мистецтва. Ці умови націлені на розкриття творчого потенціалу школярів і включають в себе різноманітні практики та завдання, спрямовані на стимулювання та розвиток творчої активності учнів.

Розвиток творчих здібностей здобувачів початкової освіти найбільш інтенсивно відбувається під час уроків мистецтва, які відіграють ключову роль у цьому процесі. Ці уроки вводять учнів у захопливий світ мистецтва, поглиблюють їхнє розуміння ними шедеврів світового мистецтва та художньої культури, а також дають відчуття радості від власної творчої діяльності.

Отже, забезпечення у сукупності всієї низки педагогічних умов, як необхідних компонентів навчання і виховання, виступає як цілеспрямований педагогічний вплив, здатний мобілізувати творчу активність, тобто, як педагогічне стимулювання здобувача початкової освіти до творчості в галузі мистецтва, що сприяє ефективному функціонуванню та розвитку педагогічної системи в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бех, І. Д. (2012). Особистість у просторі духовного розвитку: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Академвидав.
2. Будянська, В. (2017). Створення комфортної роботи студента та викладача в процесі електронного навчання. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій та загальноосвітній школах*, 4 (107), 356–362.
3. Демченко, О., Гавриленко, Т., Коваль, Т., & Стахова, І. (2022). Розвиток творчих здібностей студентів під час вивчення історії педагогіки у контексті підготовки до роботи з обдарованими дітьми. *Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти*, 1(17), 36–52.
4. Катюжинська, О. М. & Хващевська, О. О. (2022). Педагогічні умови формування

творчих здібностей здобувачів початкової освіти. *Професіоналізм педагога в умовах освітніх інновацій: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції*, (м. Слов'янськ, 06–07 грудня 2022 року), 300–302. Слов'янськ, Україна.

5. Катюжинська, О. М. & Хващевська, О. О. (2023). Педагогічні умови розвитку творчих здібностей учнів початкової школи. *Пошуки і знахідки*, 23, 88–96.

6. Литвин, А. В. & Мацейко, О. В. (2013). Методологічні засади поняття «педагогічні умови». *Педагогіка і психологія професійної освіти*, 4, 43–63.

7. Манько, В. М. (2000). Психолого-педагогічні умови підготовки студентів до засвоєння знань. *Наукові записки*, 36(4), 66–74.

8. Масол, Л. М. (2020) Інтегративні технології формування предметної компетентності учнів початкових класів, які вивчають інтегрований курс «Мистецтво». *Мистецтво та освіта*, 2 (96), 2–9.

9. Масол, Л. М., Гайдамака, О. В., Белкіна, Е. В., Калініченко, О. В., & Руденко, І. В. (2006). Методика навчання мистецтва у початковій школі: посібник для вчителів. Харків: Веста: Видавництво «Ранок».

10. Музика, О. Я. (2012). Розвиток творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва в процесі вивчення фахових дисциплін: монографія. Умань: ПП Жовтий О.О.

11. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>.

12. Павленко, В. В. (2015). Розвиток креативності молодших школярів як педагогічна проблема. *Проблеми освіти*, 85, 152–158.

13. *Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти* (Постанова Кабінету Міністрів України) № 688 (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 28.09.2023).

14. *Про освіту* (Закон України) № 2145-VIII. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

15. Рудницька, О. П. (2005). Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан.

16. Рябоконт, Л. (2009). Формування творчості у студентів ВТЗН, як основа самоактуалізації особистості. *Вісник Національного авіаційного університету. Сер. Педагогіка*, 1, 102–106.

17. Сисоєва, С. О. (2014). Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури: монографія. Київ: Видавниче підприємство «Едельвейс».

18. Хриков, Є. М. (2022). Педагогічні умови у структурі наукового знання. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Сер. Педагогічні науки*, 4, 5–10.

19. Яланська, С. П. (2014) Психологія творчості: навчальний посібник. Полтава: ПНПУ імені В.Г. Короленка.

20. Яремчук, Н. (2009). Педагогічна творчість як складова професійно-педагогічної культури викладача вищої школи. *Вісник Львівського університету. Сер. Педагогіка*, 25 (1), 242–249.

PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ABILITIES OF PRIMARY EDUCATION STUDENTS IN ART CLASSES

Serhii Chuhai

Senior Lecturer of Music and Choreography Department,
SHEE “Donbas State Pedagogical University”

Sloviansk, Donetsk region, Ukraine

ORCID ID 0000-0003-4294-888X

sergeichugay@gmail.com

Olha Khvashchevska

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Primary
Education Theory and Practice Department
SHEE “Donbas State Pedagogical University”

Sloviansk, Donetsk region, Ukraine

ORCID ID 0000-0002-3238-8244

bobr.san83@gmail.com

Abstract. The article addresses the pressing issues of developing creative abilities in primary school students during art classes. In the modern world, there is an increasing need for creative, flexible, and innovative individuals, making the development of creative abilities from an early age a key factor for future success. The Ukrainian education system is oriented towards the comprehensive development of individuals, their talents, and their intellectual, creative, and physical abilities. An important component of this process is art education, which serves as a mediator between cultural and personal values, providing basic competencies and fostering the ability for artistic and creative self-realization.

The aim of the article is to identify and justify the pedagogical conditions that promote the effective development of creative abilities in primary school students during art classes. Based on the study of contemporary domestic research, the article reveals the peculiarities of developing students' creative abilities in art classes. The essence of the concepts of “development”, “creativity”, “conditions”, and “pedagogical conditions” is clarified. Five key conditions for the development of creative abilities in young schoolchildren during art lessons are identified and substantiated: fostering aesthetic feelings, creating an emotionally rich educational environment, an individual approach, the teacher's pedagogical skills, and the use of modern teaching technologies. The importance of an individual approach to each student, the creation of favorable conditions for self-expression and the development of creative abilities, and the need to improve teaching methods in art to form an active and creative personality are emphasized.

Thus, the development of creative abilities in primary school students is an important component of the modern educational process. The implementation of the proposed pedagogical conditions will contribute to improving the quality of education and preparing children for successful life in society.

Keywords: development; creative abilities; students; primary education; art; comprehensive development; creative personality; pedagogical conditions.

REFERENCES

1. Bekh, I. D. (2012). *Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku: navchalnyi posibnyk dlia studentiv vyshchikh navchalnykh zakladiv* [Personality in the space of spiritual development: a study guide for students of higher educational institutions]. Kyiv: Akademvydav. [in Ukrainian]
2. Budianska, V. (2017). *Stvorennia komfortnoi roboty studenta ta vykladacha v protsesi elektronnoho navchannia* [Creation of comfortable work for students and teachers in the process of e-learning]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii ta zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and secondary schools*, 4 (107), 356–362. [in Ukrainian]
3. Demchenko, O., Havrylenko, T., Koval, T., & Stakhova, I. (2022). *Rozvytok tvorchykh zdibnostei studentiv pid chas vvychennia istorii pedahohiky u konteksti pidhotovky do roboty z*

obdarovanymy ditmy [Development of creative abilities of students during the study of the history of pedagogy in the context of preparation for work with gifted children]. *Profesionalizm pedahoha: teoretychni y metodychni aspekty – Teacher professionalism: theoretical and methodical aspects*, 1(17), 36–52. [in Ukrainian]

4. Katiuzhynska, O. M. & Khvashchevska, O. O. (2022). Pedahohichni umovy formuvannya tvorchykh zdibnostei zdobuvachiv pochatkovoї osvity [Pedagogical conditions for the formation of creative abilities of students of primary education]. *Professionalism of the teacher in the conditions of educational innovations: Proceedings of the 6th International Scientific and Practical Internet Conference*, (Sloviansk, December 6–7, 2022), 300–302. Sloviansk, Ukraine. [in Ukrainian]

5. Katiuzhynska, O. M. & Khvashchevska, O. O. (2023). Pedahohichni umovy rozvytku tvorchykh zdibnostei uchniv pochatkovoї shkoly [Pedagogical conditions for the development of creative abilities of primary school students]. *Poshuky i znakhidky – Searches and findings*, 23, 88–96. [in Ukrainian]

6. Lytvyn, A. V. & Matseiko, O. V. (2013). Metodolohichni zasady poniattia “pedahohichni umovy” [Methodological principles of the concept of “pedagogical conditions”]. *Pedahohika i psykholohiia profesiinoї osvity – Pedagogy and psychology of professional education*, 4, 43–63. [in Ukrainian]

7. Manko, V. M. (2000). Psykholoho-pedahohichni umovy pidhotovky studentiv do zasvoiennia znan [Psychological and pedagogical conditions for preparing students for knowledge acquisition]. *Naukovi zapysky – Proceedings*, 36(4), 66–74. [in Ukrainian]

8. Masol, L. M. (2020) Intehratyvni tekhnolohii formuvannya predmetnoi kompetentnosti uchniv pochatkovykh klasiv, yaki vyvchaiut intehrovanyi kurs “Mystetstvo” [Integrative technologies for the formation of subject competence of primary school students studying the integrated course “Art”]. *Mystetstvo ta osvita – Art and education*, 2 (96), 2–9. [in Ukrainian]

9. Masol, L. M., Haidamaka, O. V., Bielkina, E. V., Kalinichenko, O. V., & Rudenko, I. V. (2006). Metodyka navchannia mystetstva u pochatkovii shkoli: posibnyk dlia vchyteliv [Methods of teaching art in primary school: a guide for teachers]. Kharkiv: Vesta: Vydavnytstvo «Ranok». [in Ukrainian]

10. Muzyka, O. Ia. (2012). Rozvytok tvorchykh zdibnostei maibutnikh uchyteliv obrazotvorchoho mystetstva v protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin: monohrafiia [Development of creative abilities of future teachers of fine arts in the process of studying professional disciplines: monograph]. Uman: PP Zhovtyi O.O. [in Ukrainian]

11. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannya serednoi shkoly [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary school reform]. (2016). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>. [in Ukrainian]

12. Pavlenko, V. V. (2015). Rozvytok kreatyvnosti molodshykh shkoliariv yak pedahohichna problema [Development of creativity of younger schoolchildren as a pedagogical problem]. *Problemy osvity – Problems of education*, 85, 152–158. [in Ukrainian]

13. *Pro vnesennia zmin do Derzhavnogo standartu pochatkovoї osvity [On making changes to the State Standard of Primary Education]* (Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine) № 688 (2019). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian]

14. *Pro osvitu [About education]* (Law of Ukraine) № 2145-VIII. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>. [in Ukrainian]

15. Rudnytska, O. P. (2005). Pedahohika: zahalna ta mystetska: navchalnyi posibnyk [Pedagogy: general and artistic: a study guide]. Ternopil: Navchalna knyha – Bohdan. [in Ukrainian]

16. Riabokon, L. (2009). Formuvannya tvorchosti u studentiv VTZN, yak osnova samoaktualizatsii osobystosti [The formation of creativity among students of VTSZ as a basis for self-actualization of the individual]. *Visnyk Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Ser. Pedahohika – Bulletin of the National Aviation University. Ser. Pedagogy*, 1, 102–106. [in Ukrainian]

17. Sysoieva, S. O. (2014). Tvorchy rozvytok fakhivtsiv v umovakh mahistratury:

monohrafiia [Creative development of specialists in the conditions of the master's degree: monograph]. Kyiv: Vydavnyche pidpriemstvo "Edelveis". [in Ukrainian]

18. Khrykov, Ye. M. (2022). Pedahohichni umovy u strukturi naukovoho znannia [Pedagogical conditions in the structure of scientific knowledge]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho. Ser. Pedahohichni nauky – Bulletin of the Cherkasy National University named after Bohdan Khmelnytskyi. Ser. Pedagogical sciences*, 4, 5–10. [in Ukrainian]

19. Ialanska, S. P. (2014) *Psykhologhiia tvorchosti: navchalnyi posibnyk* [Psychology of creativity: a study guide]. Poltava: PNPU imeni V.H. Korolenka. [in Ukrainian]

20. Iaremchuk, N. (2009). Pedahohichna tvorchist yak skladova profesiino-pedahohichnoi kultury vykladacha vyshchoi shkoly [Pedagogical creativity as a component of the professional and pedagogical culture of a higher school teacher]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Ser. Pedahohika – Bulletin of Lviv University. Ser. Pedagogy*, 25 (1), 242–249. [in Ukrainian]

Матеріали надійшли до редакції
01.05.2024 р.